

## KISS MÁRTON

### Ünnepségek és ünnepi szokások a kataszteri szervezetben a 19. és a 20. században\*



#### A kataszteri szervezet megtelepedése Magyarországon

A kataszteri munkálatok Magyarországra érkezése magával hozta a szervezet letelepedésének, valamint a közös hagyományok kialakításának igényét is.<sup>1</sup> Fontos fejlemény volt, hogy a munkálatok előrehaladtával – a század utolsó harmadára – a tisztviselők jelentős része magyar ajkú lett, és ők alkalmazkodtak a helyi viszonyokhoz. Az integráció erősítette a szervezet iránti bizalmat. A kataszteri felmérés a minisztériumokon átívelő kapcsolathálózat miatt egyszerre több hagyományt is képviselhetett, ugyanakkor a belső koherencia megteremtése problematikus volt. A feladatkörök ugyanis többféle készséget igényeltek: jogi, mérnöki, számtani és ügyviteli ismeretekre is szüksége volt annak, aki a kataszteri szervezetben kívánt dolgozni. Egy ilyen hivatalban a közös identitást kialakítani nehéz feladatnak látszott, de nem tűnt lehetetlennek, hiszen a modern kori bürokrácia kiépítése számos olyan gyakorlati tapasztalattal járt, amelyet fel lehetett használni a hivatali öntudat kiépítésekor. Erre jó alkalmat jelenthettek azok a belső (szervezeti) és külső (helyi, állami) ünnepek, amelyek a „mi” érzetet és tudatot erősíthették. A Habsburg-kormányzat hagyományait felhasználva a magyar minisztériumi rendszer igyekezett ezekre építeni a kataszterrel kapcsolatban is.<sup>2</sup>

#### A hivatali ünnepek forrásai és kategóriái

A felmérési felügyelőségek működésének megértéséhez szükséges alapvető történeti források csak csekély mértékben állnak rendelkezésünkre. A Pénzügyminisztérium korabeli irattári anyagához hasonló mértékű megsemmisülés (és selejtezés) miatt a hivatali életre vonatkozó források többsége nem érhető el. Az adott ügyiratok helyett meg kell elégednünk az ügyviteli munkához tartozó iktató- és mutatókönyvekkel, amelyek azért betekintést engednek a hivatali működésbe. E tanulmány a 11. pécsi felmérési felügyelőség már korábban bemutatott ügyviteli könyveiben vizsgálja, hogy milyen ünnepek jelentek meg a szervezetben belül.<sup>3</sup>

A másik fontos forrásbázist a szervezethez köthető folyóiratok jelentik, amelyek a szakmabelieket és az érdeklődőket egyaránt tájékoztatták a hivatalokhoz kötődő hírekről. A kataszteri szervezet jogi beágyazottsága miatt a *Budapesti Közlöny*, a *Pénzügyi Közlöny* és a *Kataszteri Közlöny* a legfontosabb itt említhető periodika. Utóbbi folyóirat célja a kataszterre vonatkozó szabályozások (törvények, rendeletek) közlése, a hivatalban dolgozók tájékoztatása és a felmérési felügyelőségek életének bemutatása volt. Az 1892-ben Nagyváradon kiadott lapot Faragó Zsigmond szerkesztette, innen Budapestre, majd Pozsonyba költözött a kiadóhivatal, a szerkesztők személye is több-

\* A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg.

1 TÖRÖK ENIKŐ: A kataszteri felmérés szervezete 1850 és 1861 között. *Catastrum*, 8. (2021) 1:3–22., Uő: A kataszteri részletes felmérés előrehaladása Magyarországon 1856 és 1916 között. *Catastrum*, 2. (2015) 1:11–18., ZÁVOCZKI ADRIENN: Sártory Antal kézírata a magyarországi kataszteri felmérésről. *Catastrum*, 2. (2015) 1:25–33.

2 PIERRE NORA: Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája. *Aetas*, 14. (1999) 3:142–157.

3 KISS MÁRTON: A Pécsi Felmérési Felügyelőség ügyvitele a 19–20. század fordulóján. *Catastrum*, 8. (2021) 1:37–45. (= Kiss, 2021).

szőr változott, de a lap egészen 1918-ig megjelent. A szervezeti élettal kapcsolatos legtöbb hírt így egy helyről szerezhették meg az érdeklődők. Itt olvashatjuk a különböző hivatali ünnepekre, jubileumokra és nyugdíjazásokra vonatkozó híradásokat is.<sup>4</sup>

A kutatásokat kiegészíthetjük a helyi sajtótermékek közleményeivel, amelyek a különböző ünnepekről szóltak. Az állami eseményekről szóló tájékoztatók mellett több esetben az időközben megtelepedett kataszteri mérnökökről is kisebb-nagyobb bejegyzéseket tettek közzé a lapokban. Ezek a bejegyzések bizonyíthatóan annak köszönhetőek, hogy egy-egy mérnök már régóta egy helyben munkálkodott, s így volt lehetősége csatlakozni az adott település intelligenciájához.

A különböző ünnepségek és rítusok kategorizálása több módon is történhet. Vajon a hivatal milyen ünnepeket szervezett és melyeken vesz részt?

Az első csoportban azokat az ünnepeket vizsgáljuk, amelyeken a kataszteri szervezet aktívan – szervezőként – vett részt. Ilyen volt a hivatalhoz kerülők ünnepélyes eskütétele, a különböző szakmai találkozók megszervezése, a hosszú idő óta ott dolgozók jubileumi ünneplése és a nyugdíjazási ünnepség.

Ünnepi rítusnak tekinthetjük azokat az ünnepeket, amelyek a hivatalnál dolgozó személyekhez közvetlenül kötődnek. Ezek olyan események lehetnek, amelyek az egyéni élettal kapcsolatosak, mint például a gyermekszületés vagy a halálozás. Utóbbi esetében előfordult, hogy a hivatal maga is küldött koszorút a családnak, és szervezettel is részt vettek a temetésen.<sup>5</sup>

## Az eskütétel ünnepe

A hivatalhoz való belépés egyik legdíszesebb formája a hivatali eskü letétele volt. A magyar jogi terminológiában csak a 18. században megjelenő fogalom a modern közigazgatás felé tett első lépésként is értelmezhető. Az állam kiterjedésével párhuzamosan egyre több helyen követelték meg az ilyen ünnepélyes formák közötti eskü letételét. A központi állami közigazgatásban – így a kataszteri felmérésnél is – kötelezővé tették a hivatali esküt mint az állami köztisztviselőket összekötő rítust. Az eskünek nem a közös – német vagy magyar – nyelv adta a legitimáló jellegét, hanem annak tartalma: a magyar alkotmány, az uralkodó (később államfő) iránti hűség és a hivatás tisztelete.<sup>6</sup>

A közigazgatási szervezeteknél régóta élő hagyomány forrásai a 20. századtól maradtak fenn igazán. 1904-től kötelező volt megőrizni a hivatalos eskü okmányának másodpéldányát a szolgálati és minősítési táblázat mellett. 1918-tól pedig a személyzet törzskönyvi lapjához csatolták az eskü új formáját. A hivatali élet kutatásánál figyelembe kell venni, hogy a díjnokok – mint ideiglenes minőségű alkalmazottak – nem tartoztak a szervezethez, ők ünnepélyes fogadalmat tettek a belépéskor.<sup>7</sup>

A hivatástudat megteremtése szempontjából különleges eseménynél nem láthatóak a kényszerítettség jelei a nyelv választást illetően. A 19. században többnyire német hivatali nyelven működő szervezet fokozatosan alakult át valódi „magyar” hivattalá. E folyamat során a hivatali nyelv egyre inkább a magyar lett, legalábbis szükséges volt annak működtetéséhez. A felmérések során ugyanakkor szükség

4 REISZ T. CSABA: OTKA-pályázatok A kataszteri felmérés térképeinek és iratainak forrásfeltárása. *Catastrum*, 3. (2016) 1:42–53., Uő: A katasztertörténeti propozográfia forrásai. Törzskönyvi lap, szolgálati és minősítési táblázat. *Catastrum*, 4. (2017) 2:29–48. (= REISZ, 2017).

5 KISS MÁRTON: Skála Vencel (1826–1917) emlékezete. Egy „bohém” mérnök útja a földméréstől a városi polgársáig. *Catastrum*, 7. (2020) 29–38. (= KISS, 2020).

6 JULIA BAVOUZET: Hivatali eskü a magyar közzolgálatban. *Actas*, 35. (2020) 3:61–86.

7 REISZ, 2017. 37. A források elérhetőek: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), S 92 Az Országos Földméréstani Intézet vegyes iratai (= S 92), No. 25/1–9. Országos kataszteri felmérés – alkalmazottak törzslapjai. Régi szolgálati és minősítési táblázatok (= No. 25/1–9.), illetve No. 26/1–2. Országos kataszteri felmérés – alkalmazottak törzslapjai. Az állami földmérés törzskönyvi lapjai, 1925–1936. (= No. 26/1–2.).

volt a helyi – kisebbségi – lakosság nyelvének ismeretére (például horvát, román, szlovák), amelyben az újonnan toborzott személyzet segített. Az esküokmányok vizsgálatánál látható, hogy – legalábbis horvát vonatkozásban – lehetőséget adtak a saját nemzetiségi nyelven történő hivatali eskü letételére is, például Šolíc Vladimir és Strohal Mirko esetében, akiknek horvát nyelvű esküje is fennmaradt az utókor számára.<sup>8</sup>

### Hivatali jubileumok

A szervezeti élet szempontjából ezután három esemény adott okot az ünneplésre. Az egyik a felmérési felügyelői kinevezés volt, ez a hivatali szervezet egyik legmagasabb pozícióját jelentette. Az „átadás-átvétel” idején is szerveztek ünnepségeket, hogy a hivatali szervezet tagjai megismerkedhessenek egymással. Az ilyen alkalmak a szervezetben dolgozók számára azt jelezték, hogy a régóta itt dolgozó „hűséges” kollégákat mindig is nagy becsben tartották, ahogyan majd őket is fogják.

További különleges alkalmak voltak a kerek szolgálati (25., 30., 40.) évfordulókhoz kötődő ünnepségek. A források vizsgálata rámutat arra, hogy a kataszteri szervezetben ezek többsége az 1880–90-es évekre esett. A magyar területeket felmérő hivatalban szerepet vállalók ebben az időben ünnepelték jubileumukat, többnyire egy-egy város megbecsült polgáraként. Az életből fakadóan ezeket az ünnepeket hamarosan egy újabb követte, hiszen többen ezután nyugdíjba is vonultak.<sup>9</sup>

Ritschel József, Hödl Henrik és Freygang Károly 1891-ben ünnepelte 40 éves szolgálatát. Ritschel, a prágai technikumból induló mérnök

élete során végig követte a kataszteri szervezetet, így szinte az egész birodalmat bejárta. Munkája során több mint 200 ezer holdat (222 100) és több mint 149 ezer (149 100) részletet mért fel az országban. Szolgálati idejének vége Bihar vármegyében érte, ahol 1885-ben megkapta a magyar állampolgárságot.<sup>10</sup> Hasonló történetnek tekinthető Hödl élete is, aki szintén ebben az évben ünnepelte szolgálati idejének 40 éves jubileumát. Freygang Károly is ekkor ünnepelte 40 éves szolgálati jubileumát Pécssett, őt Skála Vencel főmérnök felügyelő köszöntötte.<sup>11</sup> Ugyanebben az évben utóbbi is ünneplésben részesült a 40 éves jubileuma alkalmából.<sup>12</sup> Reitter János nyugalmazott kataszteri felügyelő ebben az évben hunyt el, szintén 40 évet töltött a kataszteri szervezetben.<sup>13</sup>

1892-ben Sártory Antal ünnepelte 40 éves jubileumát, amelyről a sajtó is tudósított. A jelentős szakmai múlttal rendelkező Sártory végigjárta a hivatali ranglétrát és az ország számos területén megfordult. Szakmai tapasztalatait és munkásságát komoly elismerés övezte.<sup>14</sup>

1893-ban a 8. felmérési felügyelőségnél dolgozó Svoboda Mátyás felmérési felügyelő és Kofranek Vendel – a Szegeden székelő II. helyszínelési felügyelőség vezetője – ünnepelhette 40 éves szolgálati jubileumát.<sup>15</sup> Utóbbi esemény azért is volt különleges, mert a Kass Vígadóban összegyűlt közönséghez csatlakozott a m. kir. II. kataszteri helyszínelési felügyelőség küldöttsége Duka Marcell vezetésével, s így ez az alkalom valóban összekötötte a kataszteri szervezetben dolgozókat. A Szatmáron székelő 2. felmérési felügyelőség vezetője, Kerausch Manó számára is hasonló bankettet szerveztek ugyanebben az évben a 40 éves szolgálati idő betöltése alkalmából.<sup>16</sup>

8 Šolíc Vladimir hivatali esküje: 1904. január. 10. MNL OL, S 92. 25/7. 195.; Strohal Mirko hivatali esküje: 1912. augusztus 2. MNL OL, S 92. 25/7. 246.

9 Kiss, 2020.

10 40 évi szolgálat. *Kataszteri Közlöny* (=KK), 1. (1892) 2:19.

11 Negyven éves szolgálati jubileumát. *Pécsi Figyelő* (=PF), 19. (1891) 32:3. (ápr. 22.).

12 Jubileum. *PF*, 19. (1891) 59:3. (júl. 25.), Kiss, 2020.

13 40 évi szolgálati jubileum. *KK*, 1. (1892) 6:53. Elhalálozás. *Uo.*

14 Jubileum. *KK*, 1. (1892) 10:87–88. Sártory életét összefoglalja REISZ T. CSABA: Sártory Antal (1829–1896) portréja. *Catastrum*, 9. (2022) 1:3–22.

15 Jubileum. *KK*, 2. (1893) 4:11.

16 40 éves szolgálati jubileum. Egy főmérnök ünneplése. *KK*, 3. (1894) 3:12.



■ A Kass Vigadó 1910 körül (Zempléni Múzeum, 77775)

1895-ben Zemlicka Károly háromszögölő főmérnök (Budapest) és a Nyitrán állomásozó 7. felmérési felügyelőség főnöke, Füssl János felügyelő tartotta meg 40 éves jubileumát.<sup>17</sup>

1896-ban a kolozsvári kataszteri igazgatóság rendezett ünnepséget Kopp József felmérési felügyelő nyugdíjazása alkalmából. A hivatalos ünneplés után búcsúlakomát is tartottak, ahol a hivatali élet többsége képviseltette magát.<sup>18</sup>

A 10. felmérési felügyelőségnél 1897-ben Pensl János főmérnököt köszöntötték szolgálati idejének 40 éves jubileuma alkalmából. Az 1. felmérési felügyelőség búcsúestélyt rendezett a hivataltól áthelyezett Kollár Dániel felügyelő számára. Ez az esemény egyben alkalmasá vált arra, hogy az új felmérési vezető, Véver Sándor főmérnök is bemutatkozhatson.<sup>19</sup>

1902-ben Kubesch János kataszteri főmérnök – a 9. (budapesti) felmérési felügyelőség vezetője – ünnepelte a 40 éves szolgálati évfordulóját.<sup>20</sup> Nyugállományba vonulását követően, 1908-ban hunyt el, haláláról is megemlékeztek.<sup>21</sup>

1904-ben Hauschka János (a 2. felmérési felügyelőség vezetője), Rösler Károly (a nyitrai felmérési felügyelőség) és Weber Lajos (a szegedi 10. számú felmérési felügyelőség kataszteri főmérnöke) ünnepelte állami szolgálatának 40 éves évfordulóját. Előbbi ünnepén korábbi kataszteri dolgozók is tiszteletüket tették, így például Kofranek Vendel is. Számos felmérési felügyelőség küldött táviratot és üdvözlő levelet, köztük Pécs is.<sup>22</sup> Sädttler Róbert háromszögölő főmérnöknek pénzügyi tanácsosi

címmel történő kinevezése miatt ünnepséget rendeztek, amelyen a 9. felügyelőség tagjai is részt vettek.<sup>23</sup>

1908. május 16-án ünnepelték az egri 3. felmérési felügyelőségen Titze Ottó állami szolgálatba lépésének 40 éves évfordulóját.<sup>24</sup> 1909-ben pedig Kontsek Károly – Nagyvárad kataszteri főmérnöke – ünnepelte állami szolgálatba lépésének 25 éves évfordulóját.

1910-ben a pécsi Berczeli István felmérési felügyelő nyugdíjazása alkalmával tartottak ünnepséget a városban.<sup>25</sup> Az ünnepségen a felügyelőség dolgozói mellett a helyi külvárosi társaskör vezetője, valamint a telekkönyvvezetői hivatal is köszöntötte Berczelit. Az ünnepi beszédet tartó Pechán János főmérnök szavait érdemes szó szerint is idéznünk: „*És mintha az ég is velünk ünnepelni akarna. A hírességeinek egyikével képviselteti magát. Sebes rohanással közeledett a föld [így!] felé és éppen a mai nap hajnalán vált szabad szemmel láthatóvá a Halley ragyogó üstököse. Ezért emlékezetes lesz nekünk Nagyságod távozásának az éve. És ha*

17 Szolgálati jubileumok. *KK*, 4. (1895) 12:11–12.

19 Jubileum, Búcsúünnepély. *KK*, 6. (1897) 1:23.

20 40 éves szolgálati jubileum. *KK*, 11. (1902) 11:231.

21 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 18. (1909) 4:127–128.

22 Negyvenéves szolgálat. *KK*, 13. (1904) 3:71–72.

23 Ünnepegy. *KK*, 13. (1904) 3:70. Szolgálati lapja: MNL OL S 92 25/7. 28–33. A címadományozás jelentőségére l. REISZ T. CSA-BA: Cím és rang vagy jelleg. Sártory Antal miniszteri tanácsosi címadományozása. *Catastrum*, 9. (2022) 3:29–38.

24 Szolgálati jubileum. *KK*, 17. (1908) 6:142. Szolgálati lapja: MNL OL S 92 25/8. 51–54.

25 Berczeli István életét bemutatja: SCHMIDT ANIKÓ: A mérnök mint elbeszélő. Sci-fi és adomagyűjtemény a kataszteri mérnökök tollából. *Catastrum*, 2. (2015) 4:31–38., ZÁVOCZKY ADRIENN: Szentesi felmérését végző kataszteri mérnökök. *Catastrum*, 3. (2016) 4:47–50.



majd valaki kérdezni fogja, hogy mikor is vett búcsút tőlünk: Hát május végével, a Halley-üstökösrel együtt távozott tőlünk, mely szép csillag, ha majd a ránk nézve utolsó ízben látható sugarával búcsút int nekünk, azzal talán azt akarná mondani, hogy: »Viszontlátásra!«? Kedves üstökös, 75 év múlva egyikünk sem fog már élni. De talán van – oh, szép hit! – viszontlátás egy szebb csillagról, ahol az ünnepelt oldalán a mai napról megemlékezni fogunk.<sup>26</sup>



■ A pécsi Gambrinus vendéglő 1914-ben (Csorba Győző Könyvtár Helyismereti Gyűjtemény)

1911-ben ünnepelték Studinka

Zsigmond pénzügyi tanácsos, helyszínelési felügyelő állami szolgálatának 30 éves évfordulóját az I. helyszínelési felügyelőségnek Pozsonyban.<sup>27</sup> Dékány Imre búcsúztatási ünnepségét rendezték meg a kolozsvári 21. felmérési felügyelőségnek, mivel őt a 17. temesvári felmérési felügyelőség vezetésével bízták meg. Az ünnep különlegességét az adta, hogy a búcsúlakomán ülték Dékány 30 éves szolgálati jubileumát is, így téve teljessé az ünnepséget.<sup>28</sup>

1912-ben a debreceni felmérési felügyelőség vezetője, Székely Ferenc ünnepelhette jubileumát. Az eseményen nemcsak a kataszteri szervezet képviseltette magát (személyesen vagy távirat útján), hanem Debrecen város polgárai is. A *Kataszteri Közlöny* pedig örömmel köszöntötte korábbi szerkesztőjét.<sup>29</sup> Ugyanebben az évben ünnepelte a már említett Pechán János főmérnök, felügyelő-helyettes szolgálatba lépésének 30 éves jubileumát. Az ünnepelt – akit a hivatali dolgozók mellett barátai is éltettek – a helyi Gambrinus vendéglőben rögtönzött beszédében köszönte meg, hogy gondoltak rá ezen a napon. „Ilyen szép pillanatokban fogad az ember fogadást új tettek. És ebben a reám nézve oly értékes órában, mielőtt ezt a 30 évi működés után elért, három

római X-essel és M. A. (Magyar Állam) betűkkel jelzett határkövet elhagyom, hogy aztán tovább vándoroljak, felteszem magamban, hogy a kortársi és baráti szeretet világát napról napra buzgón öntözni fogom, mindaddig, míg ahhoz a bizonyos határhalomhoz érek, mellyel minden földvándor élete határpontjainak a leírása záródik.” Ezután köszönte meg mesterei és tanítványai támogatását: „Forró, bőséges hálámat a mélyen tisztelt tisztikarnak teljes számban való megjelenéséért és szívem egész melegével köszönöm az itt egybegyűlt összes barátaimnak a szeretetet és azt, hogy megjelenésükkel az állami szolgálatom örömevének a fényét emelni szívesek voltak. Benső meglepéssel és örömmel fogok mindig e mai felejthetetlen napra visszagondolni, amelyet a lefolyt harminc esztendőmnek legszebb napjának tartok.”<sup>30</sup>

A hivatali élet szempontjából mozgalmas évben volt még búcsúztatás, mégpedig Kostiala Imre kataszter főmérnök 40 éves jubileuma alkalmából. Az ünnepségen a temesvári 4. és 17. felmérési felügyelőség tisztikara jelent meg.<sup>31</sup> Perhács Béla – a 10. felmérési felügyelőség felügyelő-helyettesének – ünnepét tartották Szegeden. Az ünnepségen – a közös munkák jegyében – a szegedi (II.) helyszíne-

26 Nyugalomba vonuló pécsi hivatalfőnök ünneplése. *Pécsi Napló* (= PN), 19. (1910) 104:3–4. (máj. 7.).

27 Szolgálati jubileum. *KK*, 20. (1911) 3:142.

28 Bucsúünnepély. *KK*, 20. (1911) 4:178–179., Szolgálati lapja: MNL OL, S 92. 25/2. 154–160.

29 Székely Ferenc jubileuma. *KK*, 21. (1912) 4:147–150.

30 Jubilált hivatalfőnök. *PN*, 21. (1912) 99:2. (ápr. 30.). Szolgálati lapja: MNL OL, S 92. 25/6. 93–105.

31 Imre bátyánk jubileuma. *KK*, 21. (1912) 1:42. Szolgálati lapja: MNL OL, S 92. 25/4. 414–416.

lési felügyelőség is képviseltette magát.<sup>32</sup>

Az utolsó békeévben is többen ünnepelhettek szolgálati évfordulót. A 4. – temesvári – felmérési felügyelőségénél Bayer Bernát felmérési felügyelő, az 5. felmérési felügyelőségénél (Pozsony) pedig Makai József felmérési felügyelő ünnepelhetett 40 éves jubileumot.<sup>33</sup> 1914-ben pedig Kiss Endre kataszteri főmérnök felügyelő-helyettesnek szerveztek ünnepséget Kassán az 1. felmérési felügyelőségénél.<sup>34</sup>

Jól látható, hogy a háború kitörése szinte egybeesett a hivatalon belüli generációváltással. A századfordulón megnövekedő feladatokkal küzdő kataszter dolgozói létszáma fokozatosan emelkedett, de nagyobb is volt a fluktuáció a szervezetben belül. Az ilyen – vagy ehhez hasonló – ünnepségek vizsgálata a további kutatások tárgyát képezheti.

### Kataszteri részvétel városi ünnepeken

A hivatali ünnepek mellett nagy szerepet szántak a városi megemlékezéseknek, ahová a kataszteri szervezetet is elvárták. Az első ilyen állami-városi ünnep április 11-e – az ún. április törvények elfogadásának évfordulója – volt. Ennek kiválasztása kettős célt szolgálhatott. Egyrészt csökkenteni kívánta a fennálló feszültséget az 1848–49-es események emlékével kapcsolatban (hiszen március 15. lenne az igazi ünnepi dátum), lehetőséget adva arra, hogy az egykori eseményekre egy „semleges” dátum segítségével emlékezzenek.<sup>35</sup> Véletlen egybeesésnek tűnik, hogy a pécsi felmérési felügyelőség pontosan a március 15-ei időszakban (pontosabban március 16-án) kapott a Pénzügyminisztériumtól engedélyt „nemzeti és gyászlobogó, valamint 8 bádogtok” beszerzésére.<sup>36</sup>

A következő ünnepek az uralkodóhoz (Ferenc József) és családjához (főként Erzsébethez) kötődtek. Az első alkalom június 8-a volt, Ferenc József és Erzsébet 1867. évi koronázásának emlékére. Ekkor több helyen tartottak istentiszteletet, amelyre a pécsi kataszteri szervezet tagjait is meghívták. Szintén az uralkodóhoz köthető ünnepnap volt december 2-a, amikor Ferenc Józsefet Olmützben – a magyarok szerint törvénytelen módon – uralkodóvá választották.<sup>37</sup>

A pécsi felmérési felügyelőség ügyviteli iratainak tanulmányozásával konkrét példákat láthatunk a városi ünnepekre. Két választott évben (1908, 1912) vizsgáltam meg az iktatókönyveket, hogy azokban milyen utalások történtek az ünnepekre. 1908-ban a pécsi főispán az uralkodó koronázási évfordulóján tartott istentiszteletre hívta a hivatalt.<sup>38</sup> 1912-ben



■ Kossuth-szobor a pécsi Majláth téren 1917-ben (Csorba Győző Könyvtár Helyismereti Gyűjtemény)

32 Jubileum. KK, 21. (1912) 1:42–44. MNL OL, S 92. 25/6. 112–114.

33 Szolgálati jubileum. KK, 22. (1913) 12:395–396. Szolgálati lapja: MNL OL, S 92. 25/1. 220–222.

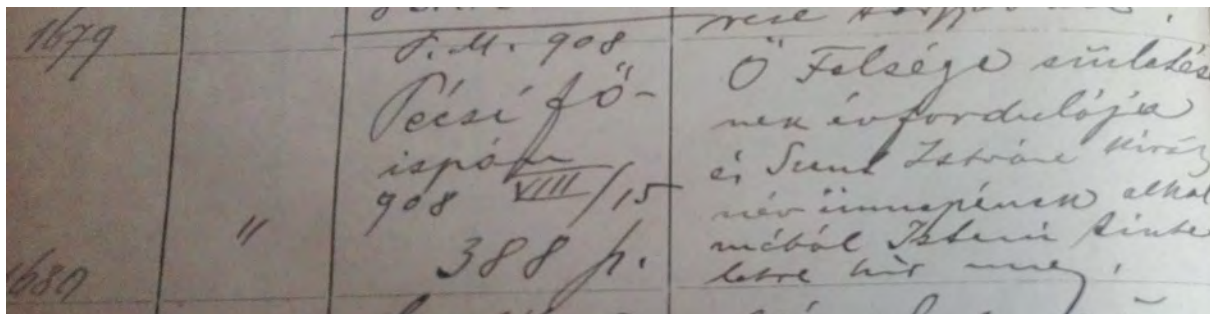
34 Szolgálati jubileum. KK, 23. (1914) 5:172. MNL OL, S 92. 25/4. 319–325.

35 M. LOVAS KRISZTINA: Április 11.: Egy elfeledett nemzeti ünnep sorsa. *Honismeret*, 36. (2008) 2:13–18.

36 MNL Baranya Megyei Levéltár (= BaML), VI.181. b. Pécsi Állami Földmérési Felügyelőség (1851–1867: Pécsi Felmérési Felügyelőség, 1945-től: Állami Földmérés 11. számú Felügyelősége) iratai. B. Szervezeti iratok, 1. Ügyviteli iratok, Iktatókönyv, (= Iktatókönyv) 1908.

37 ZÖLLNER, ERICH: *Ausztria története*. Bp., 1998. 276.

38 MNL BaML VI. 181. b Iktatókönyv, 1908. 1140. bejegyzés (1908. jún. 8.).



■ Bejegyzés a pécsi kataszteri felmérés iktatókönyvéből, 1908 (MNL BaML VI. 181. b. 1908)

ugyancsak felkérték a hivatalt, hogy vegyen részt az istentiszteleten.<sup>39</sup>

A szervezet dolgozói ezenkívül több esetben kaptak meghívót az uralkodóhoz és Erzsébethez kapcsolódó ünnepekre, istentiszteletekre. A meghívók a helyi előjáróságtól – Pécs város polgármesterétől – érkeztek, de küldött ilyet Baranya vármegye főispánja is.<sup>40</sup>

Egy különleges ünneplési lehetőségre is találunk utalást az egyik iktatókönyvben. 1908. augusztus 15-én érkezett egy levél a pécsi főispántól, amelyben egy istentiszteletre hívja meg a kataszter tagjait. Az ünnep tárgya az uralkodó születésnapjának (augusztus 18.) és Szent István király névünnepe (augusztus 20.) alkalmának együttes megtartása lenne. Érdekes párhuzamnak tűnik a két uralkodó együttes ünneplése, ugyanakkor ez beleilleszkedik az állami emlékezetpolitikába. Voltak törekvések arra, hogy összekössék e két királyt, amellyel a Monarchia összetartozását és a Habsburg-ház uralmát kívánták erősíteni.<sup>41</sup>

Idetartozónak tekinthető a gyűjtés a pécsi Kossuth-szoborra, amelyre a szervezet egészét kérték fel a város előjárói.<sup>42</sup> Az 1894-ben eltemetett magyar államférfira való méltó

megemlékezés jegyében országos mozgalom indult. Pécssett ennek keretében egy szobrot kívántak állítani. 1907-ben a város szerződést kötött Horvay Jánossal, aki már több helyen bizonyította szakértelmét, így a pécsi Zsolnayszobor esetében is. Az alkotást 1908. május 10-én avatták fel Kossuth Ferenc kereskedelmi és iparügyi miniszter jelenlétében. A kataszteri iktatókönyvekből tudhatjuk, hogy a hivatal valóban maga is részt vett a gyűjtésben, valamint a szoboravatáson is.<sup>43</sup>

Az ilyen ünnepek célja a közös identitás és kohézió megteremtése volt. A pécsi példák megerősítik a szakirodalmi álláspontot, amely szerint a hivatali szervezetben a hivatali tudatot – és ezzel együtt a közös identitást – az uralkodó (Ferenc József), valamint az alkotmány iránti hűséggel kívánták erősíteni. Néha azonban előfordulhatott az, hogy a hivatal egy ezzel „ellentétes” emlékezetet is támogatott, ahogy láthattuk azt a Kossuth-szobor esetében. Ez a városhoz való kötődést erősítette a „hivatali hűséggel” szemben, e kettő azonban megfért egymással, bizonyítva, hogy sikeres integrációjával a kataszteri szervezet része lett a magyar társadalomnak.

39 MNL BaML VI. 181. b. Iktatókönyv, 1912. 1891 és 1892-es bejegyzés. (1912. jún. 5.).

40 MNL BaML VI. 181. b. Iktatókönyv, 1908.

41 MIHAILOVITS ISTVÁN: I. Ferenc József Szent István ivadéka. *Uj Idők*, 9. (1903) 189–190.

42 MNL BaML VI. 181. b. Iktatókönyv, 1908, 725. bejegyzés (máj. 6.), 833. bejegyzés (máj. 9.).

43 ROMVÁRY FERENC: Kossuth Lajos. *Pécsi Lexikon*. I. Pécs, 2010. 420.